

ประวัติชีวิตและผลงาน
นางบัวซอน ถนอมบุญ
สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-การขับซอ)

นางบัวซอน ถนอมบุญ ปัจจุบันอายุ ๖๙ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๗ ที่บ้านต้นรุ้ง ตำบลป่าดุ่ม อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ บิดาชื่อ นายไว ถนอมบุญ มารดาชื่อ นางหม ถนอมบุญ มีพี่น้องทั้งหมด ๔ คน สมรสกับนายสมพร อินถา มีบุตรธิดา ๒ คน

ประวัติการศึกษา

นางบัวซอน ถนอมบุญ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านต้นรุ้ง ตำบลป่าดุ่ม อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นไม่ได้ศึกษาต่อ จึงได้ฝึกหัดเล่นลิเก เมื่ออายุได้ ๑๑ ปี ได้ออกแสดงลิเกตามงานต่างๆ เป็นระยะเวลา ๒ ปี นางบัวซอนเป็นห่วงในอนาคตของตัวเอง (เพราะบิดาถึงแก่กรรมเมื่อนางบัวซอนอายุได้ ๕ ขวบ)เกรงว่าจะไม่มีที่พึ่งจึงไปปรึกษา แม่ครูคำปัน เภาใส ซึ่งเป็นแม่ครูซอที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น แม่ครูคำปันจึงตกลงใจรับอุปการะนางบัวซอนตั้งลูกหลานคนหนึ่ง และช่วยฝึกสอนให้แก่นางบัวซอน ดังนั้น นางบัวซอนจึงเดินทางมาอาศัยอยู่กับแม่ครูคำปัน ณ บ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ (ละแวกเดียวกับที่ว่าการอำเภอฟัว) เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐ ขณะนั้นนางบัวซอนมีอายุเพียง ๑๓ ปี ขณะที่พักอาศัยกับแม่ครูคำปัน นางบัวซอนช่วยแบ่งเบาภาระแม่ครูด้วยการช่วยเหลือดูแลงานบ้านทุกอย่าง เช่น ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า ทำงานครัว เลี้ยงหมู เป็นต้น ยามค่ำคืนจึงได้ฝึกหัดเรียนจ้อย และเรียนซอกับแม่ครู ซึ่งแม่ครูได้สอนให้นางบัวซอนซอตามคำขอที่ซอให้ฟัง ในขณะที่แม่ครูสอนอยู่นั้นแม่ครูจะนั่งถักเสื้อกันหนาวหรือหมวกไปด้วย ซึ่งต้องใช้ความขยัน อดทน หมั่นท่องจำตามเครื่องซอต่างๆ (เครื่องซอหมายถึง คำซอที่มีทำนองต่างๆ เป็นต้นแบบสำหรับฝึกหัด) แม้กระทั่งเวลาที่ทำนงานบ้าน นางบัวซอนจะทบทวนโดยท่องเครื่องซอตลอดเวลาทำให้สามารถจดจำคำซอและทำนองได้อย่างแม่นยำ

ประวัติการทำงาน

นางบัวซอนเรียนขับซอได้ประมาณ ๓ เดือน ก็สามารถออกขับซอได้ โดยไปขอประกวดในงานประจำปีของอำเภอ ในโอกาสที่ทางราชการจัดพิธีเปิดที่ทำการอำเภอฟัว เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๐ ได้รับรางวัลที่ ๑ และใช้ชื่อในการแสดงซอครั้งนี้ว่า **บัวซอน เมืองฟัว** ซึ่งนางบัวซอนได้ใช้ชื่อนี้มาตลอดจนถึงปัจจุบัน

นับแต่นั้นมา แม่ครูคำปันจึงพานางบัวซอนไปร่วมแสดงขับซอทุกครั้งที่มีงาน ทำให้นางบัวซอนเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้น ต่อมานางบัวซอนติดตามแม่ครูคำปันมาอาศัยอยู่ที่เชียงใหม่ และรับแสดงซอในที่ต่างๆ เป็นเวลา ๓ ปี นางบัวซอนจึงได้แบ่งขันตั้งครูซอ (แบ่งฝึครูซอ) ออกมาและรับงานซอด้วยตนเอง ขณะนั้นมีอายุ ๑๖ ปี โดยมีคู่ถ้องหรือคู่ซอที่มีชื่อเสียงหลายคนด้วยกันในสมัยนั้น อาทิ นายบุญศรี สันเหมือง นางจันทร์ทิพย์ สามหลัง นางศรีมา บ้านฟอน นางสองเมือง ร่ำเปิงนายจันทร์ตา ป่าแะ และนายแก้วตาไหล หนองล่อง เป็นต้น

การที่นางบัวซอนได้ซอกับคู่ถ้อง (ช่างซอฝ่ายชาย) หลายคน ซึ่งแต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์ทั้งระบำทำนอง และลีลาเทคนิคของคู่ถ้องแต่ละคน ทำให้นางบัวซอนกลายเป็นผู้ที่มีไหวพริบปฏิภาณ

ได้รอบด้านโดยอัตโนมัติ ทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังมากชนิดที่ว่ารับงานโดยไม่ได้พักผ่อนจนเป็นที่รู้จักไปทั่วภาคเหนือ ต่อมาห้างเด็กหญูนิมเจริญได้เชิญชวนไปออกอากาศที่สถานีวิทยุ ว.ป.ถ.๒ ซึ่งในสมัยนั้นโทรทัศน์ที่วียังไม่แพร่หลาย ชาวบ้านจึงได้มีโอกาสฟังของนางบัวซอนทางสถานีวิทยุแห่งนี้ ทุกวันพุธในเวลา ๒๑.๐๐ น. ตามเวลาของทางสถานี ตอนนั้นช่วงขอบัวซอนเป็นคู่แข่งกับละครเรื่อง ลูกผู้ชายชื่อไอ้แผนของคณะแก้วฟ้า ซึ่งกำลังโด่งดังในขณะนั้น แต่ขอของนางบัวซอน ก็ได้รับความนิยมจากผู้ฟังจนเป็นที่รู้จักของคนไปทั่วสารทิศ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นางบัวซอนได้มีโอกาสบันทึกแผ่นเสียงครั้งแรก เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี โดยห้างนครพิงค์พานิชมาติดต่อไปบันทึกแผ่นเสียง ใช้ชื่อชุดว่า “น้ำตาเมียหลวง” โดยขับซอร่วมกันกับ นายบุญศรี สันเหมือง และนางศรีออน วังสิงห์คำ เป็นการขับซอแบบต้นสดไม่มีบทให้ เป็นที่นิยมชมชอบและโด่งดังมาก บัวซอน เมืองพร้าว เป็นช่วงซอที่ไม่เลือกคู่ถ้อง(ช่วงซอฝ่ายชาย) เป็นนักปฏิภาณชนิดหาคู่จับยาก จากนั้นก็ได้บันทึกแผ่นเสียงเรื่อยมา ต่อมาห้างขายยารัตนเวช จังหวัดเชียงใหม่ ได้เชิญให้ไปอยู่ในสังกัด ได้รวมเป็นคณะขอ ใช้ชื่อว่า “คณะสีโพธิ์แดง” มีพ่อครูอำนาจ กล้าพัด เป็นหัวหน้าช่วงซอและดนตรีพื้นเมือง นางบัวซอนได้รับเงินเดือน ๖๐๐ บาท เพราะเป็นช่วงซอในระดับแถวหน้า และทางห้างให้สิทธิพิเศษในการรับงานขอได้ทั่วไป โดยมีข้อแม้ว่าต้องไปลงเวลาทำงาน ๐๘.๐๐ น. ก่อนจึงออกไปขับซอข้างนอก และให้กลับมารายงานตัวในเวลา ๑๖.๐๐ น. แล้วจึงไปเล่นดนตรีและขับซอให้กับทางร้าน ส่วนลูกทีมในคณะคนอื่นๆ ต้องทำงานประจำในโรงงานยาสมุนไพรของทางร้าน โดยช่วงเวลากลางคืนต้องไปแสดงละครขอให้ทางร้านอีกด้วย นางบัวซอน ได้รับการยอมรับจากผู้ฟังเป็นอย่างดี จึงบันทึกแผ่นเสียงต่อมาอีกหลายชุดหลายเรื่อง เช่น ชุดโรคทรัพย์จาง ขอคู่กับนางจันทรีทิพย์ สามหลัง ชุดเรือนสามน้ำสี่ ขอคู่กับ นายศรีมา บ้านพอน

นางบัวซอน ได้รับงานแสดงขอเรื่อยมา จนอายุ ๒๕ ปี ได้แต่งงานกับนายสมพร อินตา ทำให้นางบัวซอนตัดสินใจไม่รับงานขออีกต่อไป เพื่อทำหน้าที่ของแม่ให้แก่ลูก ๒ คน อย่างดีที่สุด โดยทั้งหมดพักอาศัยอยู่บ้านต้นรุ้ง ตำบลป่าตุ่ม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ระยะหนึ่ง ในระหว่างที่นางบัวซอนเลี้ยงดูลูกทั้งสองอยู่ที่เมืองพร้าวนั้น นางบัวซอนยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วยการเลี้ยงหมูไว้ขายและทำนาทำสวน トラบจนลูกทั้งสองคนเข้ามศึกษาต่อที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ นางบัวซอนจึงพาลูก ๒ คน มาพำนักอยู่ย่านทุ่งเวสาลี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่

หลังจากที่ได้พักอาศัยช่วงซอมาเป็นเวลายาวนานรวม ๑๙ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๓๑ นางบัวซอนกลับมารับงานขออีกครั้ง เนื่องจากลูกทั้งสองของนางบัวซอนได้สำเร็จการศึกษาแล้วและที่สำคัญคือ นายมานพ ปัญญาธิล ช่วงซอรุ่นน้องและนายสมย่อ ย ช่วงปี มาหลอกชวนให้นางบัวซอนไปเที่ยวที่อำเภอแม่แจ่ม นางบัวซอนซึ่งพักการแสดงขอไปเป็นเวลาหลายปีและอยู่กับบ้านทำงานหนักมาตลอด ถือโอกาสสอยากไปเที่ยวเพื่อเป็นการพักผ่อนและผ่อนคลายอารมณ์ไปในตัว จึงตอบตกลงไป เมื่อไปถึงงานที่อำเภอแม่แจ่ม เจ้าภาพซึ่งเคยได้ยินชื่อเสียงและกิตติศัพท์ของนางบัวซอนมานาน ก็ดีใจคิดว่านางบัวซอนจะมาแสดงขอในงาน ซึ่งนางบัวซอนไม่รู้ตัวมาก่อนว่าจะต้องขึ้นแสดงขอ ด้วยความตกใจและประหม่า แต่ก็จำเป็นต้องขับซอให้ชาวบ้านฟัง ขณะที่ขับซอนั้น บัวซอนรู้สึกลัวหวาด ตัวเบาเหมือนลอยอยู่บนปุยนุ่น และสิ้นใจพยายามแสดงการขับซอจนเสร็จงาน ๑ วัน กับอีก ๑ คืน พอกลับจากงานที่อำเภอแม่แจ่ม ก็กลับมานั่งร้องไห้และเสียใจด้วยความเครียด ที่ถูกหลอกให้ออกมาขับซออีกครั้งทั้งที่ตั้งใจจะเลิกการแสดงขอแล้ว จึงได้เปลี่ยนความคิดใหม่ โดยการนำเอาหนังสือธรรมะมานั่งศึกษาและได้ตั้งสัจจะอธิฐานต่อครูบาอาจารย์ว่า หากตัวเองยังมีบุญจะได้เป็นช่วงซออีกต่อไปก็ขอให้แต่ง

บทขอเรื่อง อริยสัจสี่ ได้สำเร็จ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการฝึกแต่งบทขอจากการอ่านหนังสือธรรมมะ เป็นนักแต่งเอง
ขับร้องเองมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้แต่งขอเรื่องประวัติครูบาศรีวิชัย จ้อยพระคุณของแม่

เพราะเหตุว่าในยุคสมัยที่ผ่านมาและในยุคสมัยปัจจุบัน การขอแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดกันมาช้านาน
ได้แปรเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการขอไปมาก คือนำบทขอไปขอประกอบดนตรีสากลสมัยใหม่ ปรับทำนองและ
จังหวะคึกคักมากขึ้น จึงขับขอยออกมาเหมือนกับการร้องเพลงทั่ว ๆ ไป ที่ช่างขอทั่วไปเรียกขอลักษณะนี้ว่า
“ขอ สตรีง” บ้าง “ขอประยุกต์” บ้าง และ “ขอสมัย” บ้าง นางบัวซอนเกรงว่ารูปแบบดั้งเดิมของขอจะสูญไป
คนล้ามนารุ่นใหม่จะไม่รู้จัก เพื่อเป็นการส่งเสริมการขับขอและจ้อยแบบดั้งเดิม จึงยินดีไปช่วยฟื้นฟู อนุรักษ์
และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมล้านนา ด้านการขับขอแขนงนี้ให้ดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปพร้อมกับฝึกสอนขอให้แก่
ช่างขอรุ่นใหม่ไปด้วย นางบัวซอนพยายามคิดค้นวิธีขอให้ผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้รู้จักวิธีการฟังขอได้อย่างเข้าใจ
ไม่รู้สีกว่าขอนั้นฟังยาก หรือไม่ค่อยจะรู้เรื่องในเนื้อหาที่ขอ จึงเน้นคำขอที่มีเนื้อหาสาระให้ข้อคิด คติธรรม
คำสอน และสอดแทรกความบันเทิง สนุกสนานไปด้วย

นางบัวซอน กลับมาเป็นช่างขออาชีพอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นางบัวซอนมีทักษะแตกฉานในการขอมากขึ้น
เนื่องจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาแต่อดีต ผสมกับเป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือ สนใจหลักธรรมะ ทำให้นางบัวซอน
มีปฏิภาณไหวพริบและไหวพริบคำขอที่คมคายจนเป็นที่ยอมรับกันในทุกช่างขอ และผู้ที่สนใจฟังขอ ว่าเป็นช่างขอ
ที่มีลีลาน้ำเสียง และไหวพริบคำขอยอดเยี่ยมคนหนึ่ง ดังนั้น นางบัวซอนจึงเป็นช่างขอระดับแม่ครูที่มีผู้มา
ขอฝากเนื้อฝากตัวเป็นลูกศิษย์เรียนขอมากมายหลายรุ่น นอกจากนางบัวซอนจะรับสอนเป็นรายบุคคลแล้ว
โดยส่วนตัวยังทำประโยชน์ให้สังคมส่วนรวมด้วยการถ่ายทอดและสอนศิลปะการขอให้แก่นักเรียน นักศึกษา
ผู้สนใจตามสถาบันการศึกษาหลายแห่ง อาทิ โรงเรียนต่างๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน ทั้งที่อยู่ใน
เขตอำเภอเมือง และอำเภอรอบนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น รวมทั้งได้รับ
เชิญเป็นวิทยากรสาธิต ศิลปินรับเชิญตามหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย (รุ่นที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๒) สาขาภาษาและ
วัฒนธรรม (การขอ) ดำเนินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้เพลงพื้นบ้าน (ขอ) ควบคู่ไปกับการรับจ้างแสดงขอและ
ถ่ายทอดการขับขอ

นางบัวซอน ถนอมบุญ ถือเป็นกวีพื้นบ้านล้านนาผู้มีความคิดสร้างสรรค์ สืบทอดภาษาและวรรณกรรมล้านนา
อันมีคุณค่าทางศิลปะการแสดง และวรรณศิลป์ ดังปรากฏในผลงานการแต่งบทขอ ซึ่งมีเนื้อหาที่มากด้วยคุณค่า
ทางวัฒนธรรม และจิตวิญญาณแห่งล้านนา โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่คติธรรมพุทธศาสนาผ่านบทขอ
มีการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย เข้าใจง่าย ทำให้เด็กเยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปหันมาสนใจและ
รักศิลปะด้านนี้มากขึ้น จนเป็นที่ยอมรับเป็นเอกฉันท์ว่าศิลปินช่างขอฝ่ายสตรีที่ไม่มีใครเทียบได้ในวงการ
ด้านล้านนาคดี เป็นบุคลากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นครูภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งในเชิงศาสตร์
และศิลป์ของบทกวีพื้นบ้านล้านนาให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งเป็นผู้มีจริยวัตรอันงดงามทั้งด้านการพูด
การแต่งกายในแบบพื้นเมืองทั้งงดงามน่านับถือ ที่คนรุ่นหลังสมควรเอาเป็นแบบอย่างในความเป็น “แม่ครูขอ
และปราชญ์” แห่งล้านนา

การสร้างสรรค์ผลงาน

เนื่องจากนางบัวซอนได้หยุดพักการขับขอมไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง (๑๙ ปี) จึงแบ่งผลงานที่ปรากฏเป็น ๒ ช่วง คือ

๑. ช่วงแรก ช่วงที่นางบัวซอนเริ่มแสดงขอมเป็นอาชีพ เมื่ออายุ ๑๓ ปี จนกระทั่งมีครอบครัวแล้วได้หยุดพักงานขอม ในช่วงอายุ ๒๕ ปี (พ.ศ.๒๕๐๐ - ๒๕๑๒) ผลงานในช่วงนี้อาศัยความรู้จากการฝึกชอกกับแม่ครูคำปิ่น เภาใส เป็นหลัก

๒. ช่วงปัจจุบัน คือช่วงที่นางบัวซอนกลับมารับงานแสดงขอมอีกครั้ง ซึ่งเริ่มเมื่ออายุ ๔๔ ปี (พ.ศ.๒๕๓๑) ขับขอมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๗ อายุ ๗๐ ปี) ผลงานในช่วงนี้ได้ศึกษาหลักธรรมของศาสนาและอาศัยความสามารถพิเศษจากการสั่งสมประสบการณ์มาแต่งเนื้อเพลงขอม เขียนด้วยลายมือตนเองใช้เป็นสื่อถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจฝึก

ผลงานการสร้างสรรค์และเผยแพร่การแสดงต่อสาธารณชนในประเทศ

ตลอดระยะเวลาที่นางบัวซอนได้เริ่มแสดงขอมเป็นอาชีพจนถึงปัจจุบัน ได้สร้างสรรค์ผลงานและเผยแพร่การแสดงต่อสาธารณชนในประเทศ ที่สำคัญๆ มีดังนี้

ด้านการแสดง

๑. ร่วมการแสดงจ้อยขอมสมโภชเมืองเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐

๒. ร่วมแสดงในงาน “เบิกฟ้าเวียงพิงค์สู่สิ่งแวดล้อม ๔๐” เนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลกของมูลนิธิวาย.เอ็ม.ซี.เอ. เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ

๓. ร่วมแสดงจ้อยขอมงานมงคลสมรส คู่แก้ววัฒนธรรมเมืองของสภาวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ใน พ.ศ. ๒๕๔๒

๔. ร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในงานสืบสานฮีตฮอยปอยขึ้นเถื่อนใหม่ ณ โขงเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

๕. ร่วมแสดงจ้อยขอมในงานถนนคนเดินดอยสะเก็ด ครั้งที่ ๖

๖. ร่วมแสดงขอมพื้นเมืองในงานทอดผ้าป่ามหากุศล ๑๐๘ วัด ๑๐๘ องค์กร เพื่อคนพิการ ณ วัดสวนดอก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

๗. ร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในงานปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๘. ร่วมแสดงขอมพื้นเมืองในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง บทบาทชุมชนกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ด้านวิทยากร

๑. เป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง ครูกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวนดอก)
๒. เป็นวิทยากรพิเศษ เรื่อง วิถีชีวิตของชาวล้านนาผ่านวรรณกรรม ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๓. เป็นวิทยากรพิเศษในการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การขับซอพื้นเมือง ณ โรงเรียนจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. ๒๕๔๔
๔. เป็นวิทยากรแกนนำ การจัดค่ายพัฒนาอัจฉริยภาพนักเรียนด้านดนตรีพื้นเมือง ณ กองพลรบพิเศษ ที่ ๒ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
๕. เป็นวิทยากรพิเศษด้านศิลปวัฒนธรรม(ซอ) โรงเรียนวัดจ้าวเฒ่า อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
๖. เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาด้านวรรณกรรมซอพื้นเมือง โรงเรียนบ้านตลาดขี้เหล็ก ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
๗. เป็นวิทยากร เรื่อง การอนุรักษ์สืบสานล้านนา ในงานมนต์เสน่ห์เวียงเจดีย์ พ.ศ. ๒๕๔๖
๘. เป็นวิทยากรพิเศษเรื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาโรงเรียนพ่ายแพทเทคโนโลยีและบริหารธุรกิจเชียงใหม่
๙. เป็นวิทยากรในโครงการธรรมสัง្រของคณะสงฆ์ ตำบลหนองหอย
๑๐. เข้าร่วมกิจกรรมสืบสานล้านนาครั้งที่ ๕ ณ โขงเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา พ.ศ.๒๕๔๕
๑๑. เข้าร่วมกิจกรรมสืบสานฮีตฮอยภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา ครั้งที่ ๑ ของอำเภอไชยปราการ ณ โรงเรียนบ้านห้วยไผ่
๑๒. ให้ความร่วมมือในการแสดงนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านล้านนา ในงานเทิดพระเกียรติครูการศึกษาพิเศษของแผ่นดิน ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

การเผยแพร่ข้อมูลทางศิลปะการแสดงแก่สาธารณชน

๑. ประเภทซอที่บันทึกแผ่นเสียง (เท่าที่จำได้) ได้แก่
 - ๑) ซอเรื่อง น้ำตาเมียหลวง ซอคู่กับ นายบุญศรี สันเหมือง
 - ๒) ซอเรื่อง โรคทรัพย์จาง ซอคู่กับ นางจันทร์ทิพย์ สามหลัง
 - ๓) ซอเรื่อง เรือนสามน้ำสี่ ซอคู่กับ นายศรีมา บ้านฟอน
 - ๔) ซอเรื่อง พ่อเฒ่าแม่เฒ่าสอนหลาน ซอคู่กับ นายปันแก้ว แม่ชะจาน
 - ๕) ซอเรื่อง หาคู่ ซอคู่กับ นายบุญศรี สันเหมือง
 - ๖) ซอเรื่อง ดาปอย ซอคู่กับ นายบุญศรี สันเหมือง
๒. ประเภทซอบันทึกแถบบันทึกเสียง (ที่รวบรวมได้) ได้แก่
 - ๑) ซอพื้นเมือง เรื่องพระอรหันต์ พระประจำวันเกิด
 - ๒) ซอประวัติครูบ้านน้ำมนต์ วัดแม่กุ่มหลวง
 - ๓) ซอพื้นเมืองเรื่องเถรประวัติครูบาเจ้าชัยยะวงศาพัฒนาวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิ่ง จังหวัดลำพูน

- ๔) ขอเรื่องศาสนาเหมือนมหาสมบัตติ ๑๐ ประการ ขอคู่กับนางสายทอง ทองเจริญ
- ๕) ขอเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก คู่กับ นายเฉลิมพล (ไม่ทราบนามสกุล)
- ๖) ขอเรื่อง เจ้าหงส์เหิน คู่กับ นายสีมา สันป่าตอง
- ๗) ขอเรื่อง กรรมวิบาก คู่กับ นายเรวัฒน์ พรหมรักษ์
- ๘) ขอเรื่อง ฮ้อนขวัญลูกแก้ว คู่กับ บุญศรี รัตนัง
- ๙) ขอเรื่อง ใครเกียด คู่กับ นายเฉลิมพล
- ๑๐) ขอเรื่อง พระคุณบุพการี คู่กับ นายดวงจันทร์ วิโรจน์
- ๑๑) ขอเรื่อง ประวัติครูบาศรีวิชัย คู่กับ เรวัฒน์ พรหมรักษ์
- ๑๒) ขอเรื่อง ประวัติครูบาเทือง นาสีโล คู่กับ นายคำป็น เมืองฝาง
- ๑๓) จ้อยพระคุณแม่
- ๑๔) ขอประวัติชีวิต ม้วนที่ ๑ พระครูบาเจ้าสิงห์แก้วฐานวโร วัดปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว
- ๑๕) ขอประวัติชีวิต ม้วนที่ ๒ พระครูบาเจ้าสิงห์แก้วฐานวโร วัดปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว
- ๑๖) ขอพื้นเมืองประเพณีเป็ง พ.ศ.๒๕๕๒
- ๑๗) ขอชุดมหาชาติ ทรัพย์ ๔ ประการ
- ๑๘) ขอเรื่องกะเทาะเปลือกสังคม
- ๑๙) ขอโครงการศึกษาระบบเสียงดนตรีพื้นเมืองบ้านอาเชียน
- ๒๐) ขอเรื่อง ปอยเข้าสังข์
- ๒๑) ขอชุดหลวงตามหาบัว วัดป่าบ้านตาด
- ๒๒) ขอเรื่อง รุ่งอรุณแห่งการศึกษาไทย
- ๒๓) ขอเรื่อง ถวายพระพร ๕ ธันวาคมหาราช
- ๒๔) ขอเรื่อง สุขบัญญัติ ๑๐ ประการ
- ๒๕) ขอเรื่อง การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค
- ๒๖) ขอโครงการสืบสานตำนานขอ สอนนักเรียนฝึกขอใหม่
- ๒๗) ขอโครงการสืบสานตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เพลงปี่จุม ทำนองเพลงอ้อ ทำนองพม่า
- ๒๘) จ้อยพื้นเมืองสืบสานวัฒนธรรมล้านนา
- ๒๙) ขอเรื่องดาปอย คู่กับ บุญศรี รัตนัง
- ๓๐) ขอเรื่องตานก้วยสลาก คู่กับ บุญศรี รัตนัง
- ๓๑) ขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ คู่กับบุญศรี รัตนัง และนายดวงจันทร์ วิโรจน์
- ๓๒) ขอเรื่องพระคุณบุพการี คู่กับนายดวงจันทร์ วิโรจน์

๓. ประเภทขอและคร่าวจ้อยที่แต่งไว้เผยแพร่ บางฉบับยังเป็นลายมือเขียนและยังไม่ได้บันทึกเสียง (เท่าที่พบ) มีดังนี้

- ๑) ขอเรื่อง ประวัติเมืองเชียงใหม่
- ๒) ขอเรื่อง ทศพิธราชธรรม

- ๓) ขอเรื่อง ส่งเสริมอาชีพ
- ๔) ขอเรื่อง ประโยชน์ศาสนาหรือยศฐาบรรดาศักดิ์
- ๕) ขอเรื่อง ปฏิสนธิ
- ๖) ขอเรื่อง ปอยเข้าสังข์
- ๗) ขอเรื่อง อนุรักษ์ป่าไม้
- ๘) ขอเรื่อง มหาชัยมงคล
- ๙) ขอพื้นเมืองเรื่อง หน้าที่เยาวชน โครงการโรงเรียนสีขาว (พิมพ์เผยแพร่)
- ๑๐) ขอพื้นเมืองเรื่อง เจ้าสุวัตร นางบัวคำ และไก่หน้อยดาววี (พิมพ์เผยแพร่)
- ๑๑) ขอเรื่อง วันประถมศึกษา (ทำนองเชียงแสน-ลายมือ)
- ๑๒) ขอเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมล้านนา (ทำนองขอมันฝ่าย-ลายมือ)
- ๑๓) ขอพื้นเมืองเรื่องชีวประวัติพระเดชพระคุณพระธรรมดิลก (จันทร์ กุสโล)
- ๑๔) ขอพื้นเมืองเรื่องอัตชีวประวัติครูบาเจ้าชัยขันธ์วงศาพัฒนา (พิมพ์เผยแพร่)
- ๑๕) ขอเรื่อง ประวัติหลวงปู่หล้าตาทิพย์ (ทำนองขอมันฝ่าย-ลายมือ)
- ๑๖) ขอเรื่อง ประวัติครูบาสิงห์แก้ว ฐานวโร (ลายมือ)
- ๑๗) ขอเรื่อง โทษของเหล่า (ทำนองเพลงขอมันฝ่าย)
- ๑๘) ขอเรื่อง พุทธประวัติ (ทำนองเพลงขอมันฝ่าย-ลายมือ)
- ๑๙) ขอเรื่อง พระเจ้าสิบชาติ (ลายมือ)
- ๒๐) บทขอเกี่ยวสาวของผู้ชาย (พิมพ์ดีด)
- ๒๑) บทขอเรื่อง การถวายทานกฐิน (ลายมือ)
- ๒๒) ขอเรื่อง หลักสุขบัญญัติ ๑๐ ประการ (พิมพ์)
- ๒๓) ขอเรื่องต่อต้านการซื้อเสียง (ลายมือ)
- ๒๔) ขอเรื่อง ขึ้นบ้านใหม่
- ๒๕) ขอเรื่อง มลภาวะเป็นพิษ (ลายมือ)
- ๒๖) ขอเรื่อง รุ่งอรุณแห่งการศึกษาไทย (พิมพ์เผยแพร่)
- ๒๗) ขอเรื่อง ถามทรัพย์ (แบบเก่า) เขียนด้วยลายมือ
- ๒๘) คำว้ายเรื่อง แม่สอนลูก (ลายมือ)
- ๒๙) คำว้ายเรื่อง งามถิ่นเหนือ (ลายมือ)
- ๓๐) คำว้ายเรื่อง ไฟพระฤกษ์
- ๓๑) คำว้ายเรื่อง และบทขอพื้นเมือง ถวายพระพร ๑๒ สิงหาคมหาราชินี
- ๓๒) คำว้ายเรื่อง ประวัติเมืองเชียงใหม่
- ๓๓) คำว้ายเรื่อง ประวัติพระธาตุดอยสุเทพ
- ๓๔) คำว้ายเรื่อง ของกินพื้นเมือง
- ๓๕) คำว้ายเรื่อง ชีวิตของบัวซอนเมืองพร้าว

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. ๒๕๓๐	ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๓๕	ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น สาขาวรรณศิลป์
พ.ศ. ๒๕๓๖	ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๓๗	ผู้มีผลงานดีเด่นการอนุรักษ์ด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา ในงานวันอนุรักษ์มรดกไทย จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๓๘	ผู้อนุรักษ์ศิลปะล้านนาในด้านวัฒนธรรม
พ.ศ. ๒๕๓๙	ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ (ร้อยกรองพื้นบ้าน) จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๙ รางวัลผู้อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะล้านนาในด้านวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ ระดับเขต ๘ รับโล่เกียรตินคุณผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม อำเภอพร้าว
พ.ศ. ๒๕๔๒	ครูภูมิปัญญาไทย (รุ่นที่ ๑) สาขาภาษาและวรรณกรรม (ขอ) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๔๓	ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่ผู้นำท้องถิ่น และ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๔๕	ได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๔๖	ได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๕๒	ได้รับยกย่องเป็นผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นดีเด่น ในวันภาษาไทย จากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๕๕	ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-การขับขอ) พุทธศักราช ๒๕๕๕ จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

การทำคุณประโยชน์เพื่อสังคม

๑. พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นคณะกรรมการฝ่ายไฟพระฤกษ์ในคณะกรรมการพิธีการวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ ๑๘
๒. พ.ศ. ๒๕๓๙ – ๒๕๔๐ ได้รับเลือกเป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพร้าวคนแรก
๓. พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถึงปัจจุบัน
๔. พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นคณะกรรมการดำเนินงานล้านนารวมใจช่วยชาติตามรอยหลวงตามหาบัว
๕. เข้าร่วมเสวนาทางวิชาการเรื่อง ยุทธศาสตร์การใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาท้องถิ่น
ณ สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
๖. พ.ศ. ๒๕๔๓ ร่วมอนุโมทนากานถวายผ้ากฐินพระราชทานพระอารามหลวงวัดอ่างทอง
๗. สนับสนุนการจัดงานเนื่องในวันพระราชชายาเจ้าดารารัศมี
๘. พ.ศ. ๒๕๔๕ เข้าร่วมดำเนินงานโครงการราชภัฏร่วมใจเฉลิมพระเกียรติ ๕๐ พรรษามหาชิราลงกรณ ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์
๙. ช่วยเหลืองานสืบสานประเพณีวัฒนธรรมล้านนา วัดธาตุคำ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่
๑๐. พ.ศ. ๒๕๔๖ ร่วมงานไหว้ขึ้นขันตั้งไหว้ครูเมือง ชมรมพื้นบ้านล้านนา ของสโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และงานไหว้ครูวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
๑๑. ร่วมงานแสดงและรับบริจาคทอดผ้าป่ามหากุศลช่วยชาติ หลวงตามหาบัวของ
กระทรวงการคลัง ถ่ายทอดสดทาง สทท.ช่อง ๑๑
๑๒. ให้ความช่วยเหลือและอนุเคราะห์สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
๑๓. พ.ศ. ๒๕๔๗ เข้าร่วมสัมมนา การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา
ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ณ โรงแรมดุสิตไอซ์แลนด์รีสอร์ท จังหวัดเชียงราย
๑๔. ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๕. ร่วมงานไหว้ขึ้นขันตั้งไหว้ครูเมือง ชมรมพื้นบ้านล้านนา ของสโมสรนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๖. ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนสามัคคีวิทยา ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
๑๗. พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นอาจารย์พิเศษประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน
๑๘. พ.ศ. ๒๕๕๐ จัดทำเว็บไซต์เผยแพร่และแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมล้านนา
www.maebuasorn.com
๑๙. พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๑ เป็นผู้วิจัยเรื่อง ภาษาท้องถิ่นศิลปินล้านนา ผลงานการขับขอ

ขับจ้อย การขับฮูลูก ให้กับสำนักวิจัยและส่งเสริมวัฒนธรรมวิถีชน
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ชีวิตปัจจุบัน

ปัจจุบัน นางบัวซอน ถนอมบุญ อาศัยอยู่ที่บ้านพระเจ้านั่งโก้น ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้เป็นสถานที่รับงานแสดงซอพื้นเมืองที่มีผู้สนใจติดต่ออยู่เป็นประจำโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลงานประเพณีของคนภาคเหนือเพื่อเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว เฉลี่ยครั้งละประมาณ ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท ในปีหนึ่งๆ จะมีรายได้จากการแสดงซอพื้นเมืองไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นงานการกุศล และงานวัด โดยมีทีมงานได้แก่ ช่างเป่า ซึ่ง (๓ - ๕ คน) บางงานก็ต้องหาคนมาซอคู่(เรียกว่าคู่ถ้อง) รายได้ที่ได้รับจะถูกแบ่งส่นปันส่วนกันไปพอเลี้ยงชีพได้ นอกจากนั้น ยังได้ใช้บ้านพักเป็นสถานที่ถ่ายทอดศิลปะความรู้เกี่ยวกับซอและจ้อยให้กับเยาวชนผู้สนใจ ปัจจุบันนี้ ยังคงรับเชิญไปร่วมงานแสดงการกุศล งานประชุมสัมมนา ที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่ขอความร่วมมือ นางบัวซอน ถนอมบุญ ได้รับคำยกย่องจากศิลปินพื้นบ้านและลูกศิษย์ที่มาฝึกเรียนการขับซอว่า “แม่ครูบัวซอน” ซึ่งเป็นชื่อเรียกที่รู้จักกันทั่วไปในกลุ่มผู้ชื่นชอบศิลปะการแสดงซอพื้นเมือง ไม่เฉพาะเชียงใหม่ เท่านั้น ยังรวมไปถึงจังหวัดใกล้เคียง เช่น เชียงราย ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และภาคเหนือตอนบน